

การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้าน
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม
A STUDY ON THE INTEGRATION OF LOCAL WISDOM IN TEACHING AND
LEARNING MANAGEMENT OF TRADITIONAL RICE PROCESSING FOR
GRADE 12 STUDENT AT MUEANGCHANWITTAYAKHOM SCHOOL

ฉันทพงษ์ สารรัตน์¹ และธนพล ป้องแก้ว²
Thanyaphong Sararat¹ and Thanapon Pongkaew²
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ¹⁻²
Sisaket Rajabhat University¹⁻²
E-mail: thanyapong.s@sskru.ac.th¹

ได้รับบทความ: 11 พฤษภาคม 2569; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2569; ตอรับตีพิมพ์: 24 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม และ 2) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม จำนวน 36 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 6 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติงาน และชิ้นงานอยู่ในระดับดีมากในค่าร้อยละ 89.19 และ 2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมากในค่าเฉลี่ย 89.19

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การแปรรูปข้าวพื้นบ้าน, การจัดการเรียนรู้

Abstract

This study aimed to: (1) investigate the effects of integrating local wisdom into learning management on the topic of traditional rice processing for Grade 12 students, MueangChan Wittayakhom School and (2) examine students' opinions toward the learning activities on traditional rice processing. The sample consisted of 36 Grade 12/1 students enrolled in the second semester of the 2025 academic year

at Muang Chan Wittayakhom School, selected through purposive sampling. The research instruments included six learning activity plans, an achievement test, a practical skills assessment form, and a student opinion questionnaire. Data were analyzed using percentage statistics. The findings revealed that: (1) students achieved a very good level of learning outcomes in terms of knowledge and understanding, practical skills, and work products, with a percentage score of 89.19%; and (2) students expressed a high level of agreement toward the learning activities based on local wisdom concerning traditional rice processing, with an average score of 89.19%.

Keywords: local wisdom, traditional rice processing, learning management

บทนำ

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ทั้งด้านความเจริญทางวัตถุ ระบบข้อมูล ข่าวสารและสารสนเทศต่างๆ การรวบรวมข้อมูลตลอดจนการนำเสนอข้อมูลและการนำข้อมูลไปใช้พัฒนาสังคมให้มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2560: 22) แต่ดูเหมือนว่ายังมีความเจริญทางด้านวัตถุมากมาย สังคมส่วนใหญ่มักจะมองข้ามสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวหรือสิ่งที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยมของตน และทำให้เกิดช่องว่างทางสังคม (ประภัสสร บุญประเสริฐ, 2568: 13) เมื่อมองย้อนกลับไปดูพัฒนาการของสังคมในอดีต ซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคมปัจจุบันพบว่า สังคมไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นสังคมที่ดำรงดุลยภาพระหว่างความเจริญทางวัตถุและความเจริญทางจิตใจไว้บนพื้นฐานความเชื่อและศาสนาธรรม (คณาจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544: 115) ดังนั้นถึงแม้ว่าสภาพเศรษฐกิจส่วนรวมดีขึ้น แต่ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศก็ยังคงพบปัญหาหลายประการดังเช่นประเทศอุตสาหกรรมใหม่หลายๆ ประเทศกำลังประสบอยู่ แนวทางแก้ปัญหาแนวทางหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมดังกล่าว คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการศึกษาขึ้นพื้นฐาน การศึกษาจะเป็นเครื่องมือให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดี ตระหนักในความสำคัญและความจำเป็นของการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นการศึกษาจึงเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว และสภาพชีวิตจริงมากที่สุด เพราะจะได้เป็นประสบการณ์นำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง (วิภาพรรณ พินลา และ วิภาดา พินลา, 2560: 63-64)

การศึกษาในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพดังกล่าว โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นศาสตร์ที่เป็นความรู้ ความจริง เป็นการเน้นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิด มีการวางแผนและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และเพียว สันติสุข, 2559: 125) และสอดคล้องกับสิริยุพิน ศุภธนชัทธนา (2565) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของนักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับสอดคล้องกับวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นน้อย แต่มุ่งเน้นเนื้อหาสาระ ทฤษฎี เป็นสำคัญ ไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา พัฒนา และมีทักษะในการทำงานและค่านิยมที่ดีงาม สถานศึกษามีส่วนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการ

ประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา เป็นการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานผ่านสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้โดยการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561: 69) เพื่อประสบการณ์ที่จะได้กับประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการต่างๆ ซึ่งในท้องถิ่นอำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้เรียนยังไม่เข้าใจถึงเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่ควร และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับต่ำในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ไทย ม.4-6

จากเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในกลุ่มสาระประวัติศาสตร์ เรื่อง การแปรรูปข้าวพื้นบ้านศรีสะเกษ เป็นสบู่อ่อนสมุนไพรจากผงข้าวเหนียวดำลิ้มผั่วและชาข้าวเหนียวดำลิ้มผั่ว ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังช่วยส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเรียนรู้จากกลุ่มสโมสรนักศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่ศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องข้าวด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมในพื้นที่อำเภอห้วยทับทัน และอำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มาร่วมให้ความรู้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ โดยคณะผู้วิจัยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ซึ่งเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว จะมีการจัดทำให้เกิดการเชื่อมโยง สอดคล้องและสัมพันธ์กันในลักษณะของการบูรณาการ เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ หรือเป็นผลผลิตของทางจังหวัด โดยโรงเรียนในจังหวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ มีการมอบหมายงานกิจกรรมให้นักเรียน นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ติดตาม สังเกต และประเมินผลการเรียนรู้ ท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น จากนั้นโรงเรียนและท้องถิ่นต้องประสานให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและท้องถิ่น (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2554: 17) ดังนั้น แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง การแปรรูปข้าวพื้นบ้าน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำหรับจะนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้ได้ทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของผู้เรียนเองเพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติ และความรักความผูกพันต่อท้องถิ่น และการศึกษาครั้งนี้ยังช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หมายถึง การสังสรรค์ของชุมชนและเป็นประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีความรู้และจากสถาบันต่างๆ มากมาย ซึ่งมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม มาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความหมาย มีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้นๆ การศึกษาในระยะแรกๆ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมในชุมชน เรื่องการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ต่อมาได้มีการศึกษากว้างขึ้นในลักษณะของนักปราชญ์ชาวบ้าน ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นที่น่าสนใจและได้รับการรื้อฟื้นและเผยแพร่มากขึ้น (เบญจวรรณ นาราสาจ, 2554: 91) นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้เกี่ยวกับข้าวพื้นบ้านที่เป็นการแปรรูปข้าวเหนียวดำลิ้มผัวเป็นผลิตภัณฑ์สุบูก้อนและชา รวมถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นการศึกษาชุมชนเป็นฐาน โดยบูรณาการกับเนื้อหาสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (พิชาติ แก้วพวง, 2564: 91)

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านของท้องถิ่นศรีสะเกษ พบว่าไม่มีผู้ทำการศึกษา แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน เช่น งานของนิวัฒน์ วิยะ (2567: 32) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแผนการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพโดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการศึกษา อำเภอมือฉ่างพูน ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนอยู่ในเกณฑ์ดี ทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมิน และนักเรียนมีความคิดเห็นในทางที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่นเดียวกับงานของวิดา อุ่นอ่อน (2565: 25) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับแหล่งวิทยาการในชุมชน จะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หลังการสอนสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการสอน ซึ่งจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี และการถ่ายทอดความรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเผยแพร่ความรู้เหล่านี้โดยโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการประสานงาน กระบวนการถ่ายทอด ทั้งยังมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมต่อผู้ที่ได้รับความรู้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาวิธีการวิจัยเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ศึกษาในครั้งนี้ รวมถึงการสืบค้นเอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสังสรรค์ของชุมชน และเป็นประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีความรู้และจากสถาบันต่างๆ มากมาย ซึ่งมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี

และวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความนาน มีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น การศึกษาในระยะแรกๆ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมในชุมชน เรื่องการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ต่อมาได้ ศึกษากว้างขึ้นในลักษณะของนักปราชญ์ชาวบ้าน ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และ ได้รับการรื้อฟื้นเผยแพร่มากขึ้น (ดนัย ไชโยธธา, 2548: 98) ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของเบญจ วรณ นาราสัจ (2554: 15) เรื่อง “ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอีสาน” ที่ได้ให้ความหมายว่า พื้นเพ รากฐานของความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วยลักษณะที่เป็นนามธรรมอันเป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเดียวกัน การเกิด แก่ เจ็บ ตาย และคุณค่า ความหมายของทุก สิ่งในชีวิตประจำวัน และส่วนที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และเชื่อมโยงกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งดนัย ไชโยธธา (2550) ได้กล่าวถึงกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไว้ว่า ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอด และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่น หนึ่งตลอดมาด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและ ทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อผีสงต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษเป็น พื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน รวมถึงศึกษา หลักสูตรขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตัวชี้วัดและสาระการ เรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การวัดและการประเมินผล การ จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงแผนการจัดการเรียนรู้โดยขวลิต ชูกำแหง (2546: 111) ในเรื่องการศึกษาหลักสูตรและการสอน ได้กล่าวถึงว่า แผนการจัดการเรียนรู้ คือ การสร้าง แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน การวัดผล ประเมินผล เพื่อใช้ในการสอน ทุกกลุ่มสาระ โดยการกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา สภาพและ ความพร้อมของผู้เรียน ซึ่งการจัดทำแผนหรือการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการสร้างและ ปรับปรุงหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิม และเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ หลักสูตรสัมพันธ์กับสถานการณ์ในปัจจุบันมากที่สุด โดยคำนึงถึงจุดหมาย เนื้อหา การนำไปใช้และ การประเมินผล (พิชาติ แก้วพวง, 2564: 178) ซึ่งการศึกษาค้นคว้านี้ทำให้ได้แผนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการจัดการเรียนรู้ในแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่ม สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพของท้องถิ่น และได้แนวทางในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 72 คน ปีการศึกษา 2/2568 ของโรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ปีการศึกษา 2/2568 ของโรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 36 คน ได้มาโดยวิธีการแบบเจาะจง

เนื้อหา ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิชา ประวัติศาสตร์ไทยหน่วยที่ 5 การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เรื่อง การแปรรูปข้าวพื้นบ้าน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน และชุมชนบ้านเมืองจันทร์อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

2. ความหมาย ความสำคัญของข้าวพื้นบ้านในท้องถิ่น

3. ประโยชน์ของข้าวพื้นบ้านในท้องถิ่น

- 4.การขยายพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษาข้าวพื้นบ้าน
- 5.การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวพื้นบ้าน : สบู่ก้อนจากผงข้าวเหนียวดำลิ้มผั่ว
- 6.การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวพื้นบ้าน : ชาข้าวเหนียวดำลิ้มผั่ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ไทย ม.4-6 เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านจำนวน 6 แผน รวมทั้งสิ้นใช้เวลา 13 ชั่วโมง

2.แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปรรูปข้าวพื้นบ้าน เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

3.แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน ซึ่งมีคะแนน 4 ระดับให้ประเมิน

4.แบบประเมินผลชิ้นงานนักเรียนในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวพื้นบ้าน โดยมีการประเมินคุณภาพของชิ้นงาน รวมทั้งหมด 5 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อจะมีคะแนน 4 ระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567: 25-26)

5.แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแบบเลือกตอบ โดยมีการประเมินความคิดเห็นทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านผลที่ได้รับ มีทั้งหมด 15 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อจะมีคะแนน 5 ระดับในการประเมิน

ส่วนขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ นั้น จะเริ่มจากการสร้างแผน โดยอิงจากหลักสูตร 2551 วิเคราะห์หลักสูตร ประเด็นเนื้อหา จัดทำเป็นแผนได้ 6 แผน 13 ชั่วโมง ร่วมกับข้อมูลการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาศาสตรบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ที่ได้จากการศึกษาพื้นที่ด้วยกระบวนการวิศวะกรรมสังคม

จากนั้นได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ และทดลองใช้กับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม จำนวน 36 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ส่วนแบบทดสอบได้ทำการศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้ครอบคลุมเนื้อหาจำนวน 30 ข้อ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ ทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม จำนวน 36 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบแล้วนำไปปรับปรุง และนำแบบทดสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ส่วนแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน และแบบประเมินชิ้นงานก็ดำเนินการในลักษณะเดียวกัน ส่วนแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญา ได้มีการกำหนดหัวข้อของแบบสอบถามที่ต้องการประเมินหรือสอบถามความคิดเห็น แบ่งเป็นทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา 4 ข้อ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ข้อ ด้านสื่อการสอน 4 ข้อ และด้านผลที่ได้รับ 3 ข้อ รวมทั้งหมด 16 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อจะมีคะแนน 5 ระดับในผลการประเมิน และมีวิธีการเช่นเดียวกันกับการใช้เครื่องมืออื่นๆ

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเริ่มจากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนรู้อีกจำนวน 6 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาทั้งหมด 13 ชั่วโมง ซึ่งในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 จะมีการประเมินทักษะการปฏิบัติงานและประเมินชิ้นงาน โดยใช้แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานและแบบประเมินชิ้นงานการแปรรูปข้าวพื้นบ้านที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้น เมื่อสอนครบทุกแผนแล้ว นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 30 ข้อ และตอบแบบสอบถามความคิดเห็น

จากนั้นเข้าสู่การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบคะแนนจากการประเมินทักษะการปฏิบัติงานและคะแนนจากการประเมินชิ้นงานของนักเรียนแต่ละคนมารวมกันแล้วคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ นำมาเทียบกับเกณฑ์ของ สพฐ. (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567: 9) โดยร้อยละ 80 ขึ้นไปคือดีมาก ต่ำกว่า 50 คือ ควรแก้ไข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567: 79) และข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน นำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อแล้วเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย โดย 4.50-5.00 คือเห็นด้วยทั้งหมด และ 1.00-1.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด (ล้วนสายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 91)

ผลการวิจัย

การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองจันทร์วิทยาคม โดยผู้ศึกษาได้สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ม.4-6 โดยเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรการสอน วิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และองค์ความรู้ และตัวอย่างการเขียนแผนจากกลุ่มนักศึกษาสโมสรรักศึกษา คณะครุศาสตร์ และการพัฒนามนุษย์ ในพื้นที่อำเภอห้วยทับทัน และอำเภอเมืองจันทร์ในการแปรรูปสบู่อ่อนจากผงข้าวเหนียวดำลิ้มผิวและการแปรรูปจากผงข้าวเหนียวดำลิ้มผิว ตลอดจนปรึกษาร้านอาหารว่างแผนกับปราชญ์ท้องถิ่น และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านจำนวน 6 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 13 ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	เรื่อง	เวลาเรียน/ชั่วโมง
1	ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน และชุมชนบ้านเมืองจันทร์ อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ	1
2	ความหมาย ความสำคัญของข้าวพื้นบ้านในท้องถิ่น	2
3	ประโยชน์ของข้าวพื้นบ้านในท้องถิ่น	2
4	การขยายพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษาข้าวพื้นบ้าน	2
5	การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวพื้นบ้าน : สบู่	3

	ก้อนจากผงข้าวเหนียวดำลิมผัว	
6	การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวพื้นบ้าน : ข้าวเหนียวดำลิมผัว	3

โดยแต่ละแผนการจัดกิจกรรมเรียนรู้จะมีกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจ อาศัยหลักกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้าน ซึ่งนักเรียนจะต้องวางแผนการปฏิบัติงาน ลงมือปฏิบัติงานและนำเสนอผลงาน โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน โดยอิงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง เช่น ส 4.3 ม.4-6/5 วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย (ณรงค์ พ่วงพิศ และวุฒิชัย มูลศิลป์, 2551: 141) ที่มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านทักษะกระบวนการทำงาน และการจัดการความรู้ ได้การทำงานเป็นกลุ่ม แสวงหาและวิเคราะห์สาระการเรียนรู้แกนกลาง เช่น สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยต่างๆ การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ทำให้ผู้เรียนได้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษ เรียนรู้ภูมิปัญญา เห็นคุณค่า เรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ข้าวเหนียวดำลิมผัวและการแปรรูปเป็นสบู่จากผงข้าวเหนียวดำลิมผัว โดยเริ่มจาก 1) ละลายกลีเซอริน (10 นาทีแล้วแต่สภาพอากาศ 2) ใส่ข้าวเหนียวดำลิมผัว (10 วินาที) 3) ใส่ น้ำหอมเล็กน้อย (10 วินาที) 4) เทใส่พิมพ์และรอแข็ง (15 นาที) แล้วแต่สภาพอากาศ และแกะออกจากพิมพ์ ส่วนขั้นตอนการแปรรูปข้าวเหนียวดำลิมผัวนั้นจะเริ่มจากการ 1) นำข้าวเหนียวดำมาคั่วในหม้อดิน (10 นาที) 2) หลังจากคั่วเสร็จแล้วนำมาใส่แก้วชาจนมีกลิ่นหอม 3) กदनํ้าร้อนใส่ 4) เทใส่แก้ว 3 นาที 5) เติมนํ้ามะนาว (1 นาที) และ 6) เติมนํ้าแข็ง จากนั้นได้ให้ผู้เรียนเรียนรู้พื้นที่ปลูกข้าวของชุมชนผ่านการลงพื้นที่ เชิญนักศึกษาสโมสรนักศึกษาคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มาให้ความรู้เพิ่มเติม ดังกล่าวมีการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลาย เน้นการฝึกปฏิบัติ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อาศัยหลักกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนมีการวางแผนปฏิบัติงาน ลงมือปฏิบัติงาน และนำเสนอผลงาน โดยมีครู ปรารักษ์ท้องถิ่น และนักศึกษารุ่นพี่สโมสรนักศึกษาเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน ส่วนสื่อและแหล่งเรียนรู้ มีการใช้สื่อหลากหลายในรูปแบบออนไลน์ รูปภาพ กระดาษปรีฟ จากนั้นมีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ใช้กระบวนการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายตามสภาพจริง ตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ตรงตามจุดประสงค์ ได้แก่ การสังเกต ความสนใจ การตอบคำถาม การมีส่วนร่วม การอภิปราย ทักษะการปฏิบัติตนและประเมินชิ้นงาน จากนั้นนำแผนไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไข โดยมีข้อเสนอแนะคือ ปรับสาระสำคัญและเนื้อหาใบความรู้ในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความกระชับและชัดเจนขึ้น ปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นให้นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลอง

ใช้กับนักเรียน ม.6 เพื่อหาข้อบกพร่องและได้ปรับปรุงแผนฯ ดังนี้ โดยทำให้เนื้อหาเข้าใจง่ายมากขึ้น เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น เพิ่มการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านเพิ่มเติม และศึกษาผ่านระบบออนไลน์ ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน อีกทั้งเพื่อเพิ่มเทคนิคในการศึกษาค้นคว้าที่น่าสนใจ และยังเป็นการพัฒนาทักษะการใช้สื่อสารสนเทศแก่นักเรียนอีกด้วย โดยกระบวนการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านที่กล่าวมา จึงได้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ซึ่งสามารถที่จะนำไปใช้ในการสอนของนักเรียน ม.6 ได้อย่างเหมาะสม นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีทักษะกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ตลอดจนชิ้นงานที่สร้างขึ้นมามีคุณภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้าน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจด้านทักษะการปฏิบัติงานและชิ้นงานพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจทักษะการปฏิบัติงานและชิ้นงาน มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 89.19 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้าน

ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้าน โดยความคิดเห็นของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.12$) โดยนักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สามารถเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน ($\bar{x} = 4.38$) นักเรียนรู้จักวิธีใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 4.30$) และนักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแบบปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.26$) นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกเรื่อง และ S.D. = 0.74 อยู่ในเกณฑ์มาก

ส่วนการวิเคราะห์ความคิดเห็นทั่วไปของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านได้ผลดังนี้ โดยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าได้เรียนรู้ถึงเรื่องราวของบริบทท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นรอบชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ตนเองไม่เคยสนใจมาก่อน ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งได้รับความสนุกสนาน ความคิดสร้างสรรค์ และได้รู้จักศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และยังสามารถนำความรู้ไปต่อยอดให้คนรุ่นหลังได้อีก นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้าและฝึกการปฏิบัติจริง และนักเรียนยังได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

ตัวอย่างผลงานักศึกษาจากกระบวนการวิสรสังคทีเป็นแนวทางศึกษา
สำหรับนักเรียน ม.6 โรงเรียนเมืองจันทรวิทยาคม อำเภอมืองจันทร จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที 2 ตัวอย่างผลงานักเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

1) จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการปฏิบัติงานและขั้นตอนอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าจากแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นได้รับการพัฒนาจนมีคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษาวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิประจำงานวิจัย และมีการทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองใช้ก่อน แล้วนำมาปรับปรุงก่อนที่จะนำมาใช้สอนจริง ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ช่วยให้ผู้เรียนสนใจและตั้งใจเรียนเป็นอย่างดี สอดคล้องกับข้อเสนอของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2567: 21) ที่ว่า การมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และ

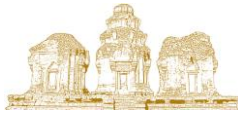

ความสามารถของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ ควรใช้รูปแบบที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง และการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบร่วมมือ เช่น การเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ และสัมพันธ์กับที่พิชิต แก้วพวง (2564: 93) เสนอว่า การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน ทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในการให้ความรู้แก่ลูกหลานของตน และสอดคล้องกับข้อเสนอของวิภาพรณ พินลา และวิภาดา พินลา (2560: 45) ที่ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องให้ความสำคัญต่อผลการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นเชิงบูรณาการ ครอบคลุมเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ไม่ใช่มีแต่เนื้อหาอย่างเดียว เน้นการจัดเนื้อหาให้ออกมาในรูปของประสบการณ์ เนื้อหาสาระที่จะให้เรียนต้องอยู่ในกลุ่มหรือประเภทเดียวกัน และต้องแน่ใจว่าผลการเรียนรู้ต้องตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ เน้นการฝึกปฏิบัติในสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น สนองความอยากรู้อยากเห็นที่เป็นแรงกระตุ้นทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีสื่อทันสมัย ใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น สื่อที่ใช้ในการประกอบอาชีพประจำวัน สื่อที่เป็นนวัตกรรมใหม่ มีการวัดประเมินผลที่ชัดเจน

2) จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความคิดเห็นของนักเรียนหลังเสร็จสิ้นการเรียนรู พบว่าผู้เรียนเห็นด้วยในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาที่นักเรียนได้เรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ตลอดจนในขณะที่เรียนนักเรียนมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินและสนใจบทเรียนเป็นพิเศษ จึงทำให้นักเรียนมีความเห็นในทางที่ดี เห็นความสำคัญและภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของหัตยา เจียมศักดิ์ (2539) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่นชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด นักเรียนมีพฤติกรรมทางการเรียนอยู่ในระดับดี และมีความพึงพอใจในการเรียน นอกจากนี้ ท้องถิ่นยังต้องการให้จัดการเรียนการสอนเรื่องเครื่องปั้นดินเผาเพราะเป็นงานหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เช่นเดียวกันกับงานของดารา เอียน และคณะ (2568: 157-166) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาบทเรียนออนไลน์เรื่องวัฒนธรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เรื่องวัฒนธรรมไทย มีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังใช้ชุดการสอนและการสอนแบบร่วมมือสูงกว่าก่อนเรียน

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเห็นว่า ผลจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้าน ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานและมีทักษะและกระบวนการในการปฏิบัติงานโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น นอกจากนี้จะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้แก่ นักเรียนแล้วยังสามารถสนองต่อความต้องการของชุมชนในการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องความรักความภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้นักเรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริง สามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาครอบครัวและท้องถิ่น ทั้งยังสามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันมีค่าให้คงอยู่ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การศีกษาครั้งนี้พบว่ แผนการจ้ดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านที่เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน ใช้เวลารวมทั้งสิ้น 13 ชั่วโมง ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติงาน และชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก ตลอดจนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจ้ดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการแปรรูปข้าวพื้นบ้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในประเด็นของวิชาสังคมศีกษา ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ในรายกรณีและชุมชนเป็นฐาน อันเป็นการปลูกจิตสำนึกเรื่องความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีค่านิยมที่ดี สามารถพัฒนาชีวิต ครอบครัวและท้องถิ่น ทั้งยังสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันมีคุณค่าให้คงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ในการจัดแผนกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามระบบขั้นตอนอย่างสอดคล้องกัน ในขั้นตอนของการประเมินผลด้านทักษะการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความหลากหลายในการประเมิน จึงควรให้โอกาสนักเรียนและเพื่อนร่วมชั้นให้ได้มีโอกาสประเมินกันเอง ร่วมกับครูผู้สอนและวิทยากรด้วย บางกิจกรรมอาจมีการเพิ่มเวลาเพื่อให้โอกาสนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติมากยิ่งขึ้น และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำผลของการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินนโยบาย เพื่อให้ครูได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

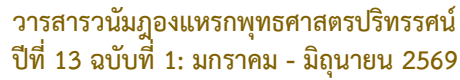
ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกเหนือจากข้าวพื้นบ้าน หรืออาจใช้ข้าวพื้นบ้านพันธุ์อื่นๆ นอกจากข้าวเหนียวดำลิ้มผิวในกลุ่มสาระและระดับอื่นๆ และควรมีการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการศึกษาให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้างนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาทักษะนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมของสโมสรนักศึกษาคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีงบประมาณ 2568 ในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยทับทัน อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ ขอบพระคุณทางคณะผู้บริหารของคณะฯ และนักศึกษาที่ดำเนินกิจกรรมจนสำเร็จลุล่วงจนสามารถทำให้พัฒนาจนกลายเป็นบทความชิ้นนี้ได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2544). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2560). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต ชูกำแหง. (2546). *การวิจัยหลักสูตรและการสอน*. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์. (2551). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ไทย ม.4-6*. กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ (อจท.) จำกัด.
- ดนัย ไชโยธธา. (2548). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- _____. (2550). *อารยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

